

Research Paper

The Role and Position of International Law in the Prevention of Natural Disasters Such as Earthquakes in the Countries of the Geographical Area of Turkey and Syria with an Emphasis on Climate Change

Mohsen Salmani Rezaei¹, Mustafa Amiri^{*2}, Maryam Afshari³

1. Department of Public International Law, Kish International Unit, Islamic Azad University, Kish Island, Iran
2. Department of Public International Law, Kish International Unit, Islamic Azad University, Kish Island, Iran
3. Department of Public International Law, Damavand Branch, Islamic Azad University, Damavand, Iran

ARTICLE INFO

PP: 602-610

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Climate Change, Security of the International Community, The Principle of Shared Responsibility of Humanity*

Abstract

The current research aims to examine the role and position of international law in preventing natural disasters from earthquakes in the countries of geographical areas with an emphasis on climate change. This is a descriptive and analytical research, which it attempts to analyze and explain the problem of the research by using the available sources and legal texts as well as scientific research articles on the subject. One of the main concepts on which the international system is based is the issue of climate change. Today, with the issue of climate change in the United Nations Security Council, it has become part of the security framework of the international community in a way that causes the main concern of the common responsibility of humanity. The phenomenon of earthquakes in recent years and its connection with climate change is an important issue. To some extent, with the approval of binding laws by international institutions in the field of natural disaster prevention, with an international perspective, the positive thinking of our government strengthened the role and position of international law.

Citation: Salmani Rezaei, M., Amiri, A., Afshari, M. (2024). **The Role and Position of International Law in the Prevention of Natural Disasters Such as Earthquakes in the Countries of the Geographical Area of Turkey and Syria with an Emphasis on Climate Change.** *Geography (Regional Planning)*, 13(53), 602-610

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.461595.4109

* **Corresponding author:** Mustafa Amiri, **Email:** mostfaamiri@yahoo.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Today, environmental concerns have become a vital issue in international relations and have created concerns for statesmen. Since environmental problems caused by climate change are becoming more serious, this can be considered as an influential variable in domestic and international conflicts. Climate change disrupts not only natural habitats but also the social arrangements of societies and increases the possibility of violent conflict, endangers international peace and security, and affects environmental justice. They put The findings show that future climate changes will have undeniable effects on the national integration of societies and the peace and security of the international system and will be the source of new types of conflicts. Also, climate change has exacerbated natural disasters, including an increase in earthquakes globally. Climate change as a result of global warming and the consequences caused by human activities have not only endangered the environmental factors but also human societies. By raising the issue of climate change in the UN Security Council, the issue has been placed in the framework of the security of the international community, and if the current climate situation and human actions to intensify these changes continue, the planet will be on the brink of a climate change disaster. take Therefore, climate change is the common concern of humanity, and the emphasis on global cooperation in controlling greenhouse gases is based on the principle of common but different responsibility and the identification of the primary responsibility of developed governments for the release and fight against the greenhouse gases in question. is He has limited the effects of climate change to the environmental category and has shown the connection of these changes with international peace and security and as a result human security, which reveals the need for the intervention of the international law system to deal with this phenomenon. which can be a threat to international peace and security. In the first international conference on climate that was held in 1979, climate change was raised as a global problem, and at the end of that meeting, a statement was issued, according to which the governments of the world have to predict and Prevention of the changes caused by humans were addressed. Subsequently, inter-governmental conferences were held in the late 1980s and early 1990s. Among the most important of these conferences, we can

mention Villach Conference, Toronto Conference, Elava Conference, Hugo Conference, Cairo Treaty, Bergen and the Second World Climate Conference (November 1990). With the formation and holding of these meetings in the eighties, the period of drafting international conventions and treaties to confront and deal with climate change in December 1990, the United Nations General Assembly proposed and drafted on May 9, 1992 at the headquarters The United Nations was ratified in New York. This convention was signed by the leaders and senior officials of 154 countries at the Earth Summit in June 1992 in Rio de Janeiro, Brazil, and it came into effect on March 21, 1994.

Methodology

The method of this article is descriptive and analytical, in which it will be tried to analyze and explain the research problem by using the available legal texts and scientific articles.

Results and Conclusion

Climate change is an unintended consequence of the industrial revolution and the result of unrestrained development without comprehensiveness and deep thinking. Today, in the role and position of international law, the Structural Convention in 1992 and the Kyoto Protocol in 1997, climate change has appeared, and despite some differences of opinion, there has been a significant solidarity to face the issue of climate change. Based on this, several international treaties were responsible for regulating the behavior of the countries of the world. Also, many disasters, whether natural or man-made, sometimes get out of control from a disaster and turn into a crisis. Here, countries should help the country in crisis as much as possible. As a result, it is the commitment to cooperation that obliges not only governments but other actors to protect the human rights of people affected by disasters. The universal obligation, which according to the approach of the International Law Commission in the 2016 draft, is included in the category of fundamental human rights. Although there are still differences of opinion in international law, especially human rights, in the field of the right to solidarity, but the evolution of the commitment to cooperation since the ratification of the United Nations Charter has changed from a moral obligation to a legal obligation, which can be a ground for solidarity. and this issue is better understood in the earthquakes of the geographical areas of Turkey and Syria, which is also binding on a global determination and rights in the field of prevention.

References

1. Abdulahi, Mohsen, 2019, climate changes, a reflection on the strategies and measures of the United Nations, .. Noor Specialized Magazines Club, No. 1, pages 193-214 [In Persian]
2. Arideh, Fariba et al. (2014) Comparative study of international principles and rules governing transboundary river water sharing, Environmental Sciences Quarterly No. 2. [In Persian]
3. Begzadeh, Ebrahim, Afshari, Maryam (2013), climate changes from international security to human security in international law, Noor Specialized Journals Club, special issue number 5, 216 to 243. [In Persian]
4. Begzadeh, Ebrahim, Afshari, Maryam (2018), climate change from security to human security in international law, legal research, volume 14, number 107. [In Persian]
5. Daei, Massoud, Maleki, Reza (1402) The role of ethical principles in climate obligations from the perspective of international law, Ethical Research Quarterly (Iranian Islamic Education Association) No. 4- Volume 13. [In Persian]
6. Hosseini, Tayyaba Sadat Bahramipour, Fereshte, Akhwan Kazemi, Masoud (2018), Analyzing the impact of climate change on international security. International Relations Studies Quarterly. [In Persian]
7. Mashhadi, Ali, Rastegar, Azadeh (2017), climate change, human rights and the need to establish the International Court of Environment, Journal of Political and International Research? Number 35. [In Persian]
8. Moradi, Zahra, 1401, climate changes and the international regime of intellectual property rights, the second national conference on law, jurisprudence and culture, Payam Noor University, Shiraz. [In Persian]
9. Mousavi, Seyed Fazlullah, Hosseini, Seyed Hossein; Mousavi Far, Seyed Hossein, 2014, Principles of International Environmental Law in the Light of International Legal Authorities, Public Law Research Quarterly, No. 48, 9-25. [In Persian]
10. Pour Hashemi, Seyed Abbas, Zarei, Sahar, (2013) Examining the safe place of cooperation in international environmental law, Public Law Research Quarterly, Volume 15, Number 39, Pages (61-90). [In Persian]
11. Rai Dehaghi, Massoud, Hemti Gol Sefidi, Farhad, Arashpour, Alireza, (1402), review of the approach of customary rules of international environmental law in climate change, Legal Research Quarterly, Volume 22, Number 54, Page 232- 201 [In Persian]
12. Rajabi, Abdullah, 2018, review of special criteria in the design of the civil liability system, in environmental law, theories and procedures, legal office and affairs of the parliament of the environmental organization, Khorsandi, Tehran. [In Persian]
13. Rangekehs, Mohammad Javad, Shafizadeh Bormi, Semane, 1400, Political Geography Research Quarterly, Volume 4, Number 4, Number 24, Page 21-41 [In Persian]
14. Rezaei, Ramin (2015), Environmental Law, Volume 1- Number 1, Page 56-69. [In Persian]
15. Saberi Far, Rostam (2013), climate change and its effect on natural disasters, Noor Specialized Magazines Club, No. 81, pages 58 to 165. [In Persian]
16. Taghedisian, Hossein and Minapour, Saeed (2012), Climate Change: What We Should Know, Environmental Protection Organization, Office of the National Climate Change Plan, first edition, pp. 40. [In Persian]
17. Tahmasabi, Maryam (2016), Hydro-hegemony of border waterways of the Middle East countries, Middle East Strategic Studies Research Institute. [In Persian]
18. Taqvi, Labat, Tayibi, Soban, 2013, Global Challenges of International Environmental Law: Climate change, a threat to international peace and security, number 11, pages 118 to 135 [In Persian]
19. Zamani, Seyyed Ghasem, (2008), Criminalization of environmental destruction in international environmental law, Khorsandi, Tehran. [In Persian]
20. Zamani, Seyyed Ghasem, 2018, Criminalization of environmental destruction in international law, in Environmental Law: Theories and Procedures, Legal and Parliamentary Affairs Office of Environmental Protection Organization, Khorsandi, Tehran. [In Persian]

مقاله پژوهشی

نگاهی به نقش و جایگاه روابط بین الملل در پیشگیری از بلایای طبیعی زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه با تأکید بر تغییرات آب و هوایی

محسن سلمانی رضائی - گروه حقوق بین الملل عمومی، واحد بین الملل کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران

مصطفی امیری* - گروه حقوق بین الملل عمومی، واحد بین الملل کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران

مریم افشاری - گروه حقوق بین الملل عمومی، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، دماوند، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۶۱۰-۶۰۲</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> 	<p>هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش و جایگاه روابط بین الملل و پیشگیری از بلایای طبیعی زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه با تأکید بر تغییرات آب و هوایی می باشد. روش این مقاله توصیفی، تحلیلی است که در آن سعی خواهد شد با استفاده از منابع و متون حقوقی موجود و نیز مقالات علمی، پژوهشی انجام شده در موضوع به تحلیل و تبیین مسئله مورد نظر پژوهش پرداخته شود. یکی از اصلی ترین مفاهیمی که نظام بین الملل بر آن بنا شده است موضوع تغییرات آب و هوایی است. امروز با طرح موضوع تغییرات آب و هوایی در شورای امنیت سازمان ملل متحد در چهارچوب امنیت جامعه بین المللی قرار گرفته است به شکلی که باعث نگرانی و دغدغه اصلی مسئولیت مشترک بشریت است. پدیده زلزله در سال های اخیر و ارتباط آن با تغییرات آب و هوایی موضوع مهمی است. تا حدودی با تصویب مصوبات حقوقی الزام آور توسط نهادهای بین المللی در حوزه پیشگیری از بلایای طبیعی با نگاه بین المللی مثبت اندیشی توسط دولت ها باعث تقویت نقش و جایگاه حقوقی بین الملل گردید.</p>
<p>واژه های کلیدی:</p> <p>تغییرات آب و هوایی، امنیت جامعه بین المللی، اصل مسئولیت مشترک بشریت</p>	

استناد: سلمانی رضائی، محسن؛ امیری، مصطفی؛ افشاری، مریم (۱۴۰۲). نگاهی به نقش و جایگاه روابط بین الملل در پیشگیری از بلایای طبیعی زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه با تأکید بر تغییرات آب و هوایی. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۳(۵۳): ۶۱۰-۶۰۲. صص:

DOI: 10.22034/jgeog.2024.461595.4109

مقدمه

امروز نگرانی‌های زیست‌محیطی به یک مسئله مهم حیاتی در مناسبات بین‌المللی تبدیل شده و دغدغه‌هایی را برای دولت‌مردان ایجاد نموده است. از آنجا که مشکلات زیست‌محیطی ناشی از تغییرات آب و هوایی در حال جدی‌تر شدن است این امر می‌تواند به عنوان متغیری تأثیرگذار در منازعات داخلی و بین‌المللی قلمداد شود. تغییرات آب و هوایی نه تنها زیست‌گاه‌های طبیعی بلکه ترتیبات اجتماعی جوامع را مختل می‌سازند و احتمال درگیری خشونت‌آمیز را افزایش داده و صلح و امنیت بین‌الملل را با خطر مواجه ساخته و عدالت زیست‌محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یافته‌ها نشان می‌دهد که تغییرات آب و هوایی آتی بر همگرایی ملی جوامع و صلح و امنیت نظام بین‌الملل تأثیراتی غیرقابل انکار بر جای خواهند گذاشت و منشأ انواع جدیدی از منازعات خواهد شد (حسینی، طیبه سادات، بهرامی‌پور، فرشته ۱۳۹۸) (۴). همچنین تغییرات آب و هوایی باعث تشدید بلایای طبیعی از جمله افزایش زلزله در سطح جهانی شده است. تغییرات آب و هوایی در نتیجه گرم شدن زمین و پیامدهایی که ناشی از فعالیت‌های بشر است نه تنها عوامل زیست‌محیطی بلکه جوامع بشری را با خطر مواجه ساخته است. با طرح موضوع تغییرات آب و هوایی در شورای امنیت سازمان ملل مسئله در چهارچوب امنیت جامعه بین‌الملل قرار گرفته و اگر وضعیت اقلیم امروز و اعمال بشر برای تشدید این تغییرات همچنان ادامه پیدا کند کره زمین در آستانه فاجعه تغییرات آب و هوایی قرار می‌گیرد. بنابراین تغییرات آب و هوایی نگرانی و دغدغه مشترک بشریت است و تأکید بر همکاری جهانی در کنترل گازهای گلخانه‌ای مبتنی بر اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت و شناسایی مسئولیت اولی دولت‌های توسعه‌یافته برای انتشار و مبارزه با گازهای گلخانه‌ای مورد نظر است. آثار تغییرات آب و هوایی به مقوله زیست‌محیطی محدود نموده و ارتباط این تغییرات با صلح و امنیت بین‌المللی و در نتیجه امنیت انسانی را پیش کشیده است که نیاز به دخالت نظام حقوق بین‌المللی برای رویارویی با این پدیده را آشکار می‌سازد، امری که می‌تواند تهدیدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی باشد. (بیک‌زاده، ابراهیم، افشاری، مریم ۱۳۹۰) (۵)

در نخستین کنفرانس بین‌المللی که در مورد آب و هوا در سال ۱۹۷۹ م برگزار شد تغییرات اقلیمی به عنوان یک معضل جهانی مطرح شد که در پایان آن نشست بیانیه‌ای صادر شد که بر اساس آن دولت‌های جهان برای پیش‌بینی و پیشگیری از تغییراتی که بشر عامل آن بود مخاطب قرار داده شدند. متعاقب آن نیز کنفرانس‌های میان دولت‌ها در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوائل دهه ۱۹۹۰ برگزار شد. از مهم‌ترین این کنفرانس‌ها می‌توان به کنفرانس ویلاش (اکتبر ۱۹۸۵)، کنفرانس تورنتو (جولای ۱۹۸۸)، کنفرانس الاوا (فوریه ۱۹۸۹)، کنفرانس و بیانیه هوگو (مارس ۱۹۸۹)، معاهده قاهره (۱۹۸۹)، کنفرانس برگن (می ۱۹۹۰) و دومین کنفرانس جهانی آب و هوا (نوامبر ۱۹۹۰) اشاره کرد. با تشکیل و برگزاری این نشست‌ها در دهه هشتاد، مدت تدوین کنوانسیون و معاهده‌ای بین‌المللی برای رویارویی و مقابله با تغییرات اقلیمی در دسامبر ۱۹۹۰ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مطرح و پیش‌نویس در تاریخ ۹ می سال ۱۹۹۲ در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک تصویب شد. این کنوانسیون در اجلاس سران زمین در ژوئن سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیروی برزیل توسط سران و مقام‌های ارشد ۱۵۴ کشور دنیا امضاء و از تاریخ ۲۱ مارس ۱۹۹۴ لازم‌الاجرا شناخته شد.

مبانی نظری

تغییرات آب و هوایی

شناخت مفاهیم

به موجب بند ۲ ماده ۱ کنوانسیون ساختاری ملل متحد در خصوص تغییرات آب و هوایی، «تغییر در آب و هوا به معنی آن گونه تغییری در آب و هوا است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از فعالیت‌های انسانی باشد که باعث تغییر در ترکیبات هوا جهانی می‌گردد. این تغییرات به غیر از تغییرات طبیعی در آب و هوا است که در دوره‌های زمانی مشابه مشاهده می‌شود.»

کنوانسیون پیرو یافته‌های علمی به دست آمده «گازهای گلخانه‌ای» را باعث تغییرتوازن ترکیبات هوا سپر جهانی می‌دانند (بند دوم مقدمه). گازهای گلخانه‌ای صرف نظر از منبع انتشار، آن قسمت از ترکیبات گازی هوا سپهر هستند که اشعه‌های گرم مادون

قرمز انعکاسی از زمین را جذب کرده و دوباره به سوی زمین می‌تابانند (بند ۵ ماده ۱ کنوانسیون). به طور طبیعی نتیجه چنین کارکردی تنظیم گرمای زمین در درجه‌ای مطلوب و قابل زیستن است. تغییرات آب و هوایی از طریق انتشار گازهای گلخانه‌ای، توازن طبیعی موجود در این گازها، به هم خورده و باعث اختلال در کارکرد یاد شده می‌شود. با تراکم بیش از حد گازهای گلخانه‌ای در جو زمین این گازها اصطلاحاً به شکل لایه‌ای پلاستیکی عمل کرده و باعث گرمایش جهانی زمین می‌شوند (تقدیسیان و میناپور ۱۳۸۲).

پیامدها

پیامدهای تغییرات آب و هوایی در دو دسته آسیب‌های مستقیم و غیرمستقیم قابل طبقه‌بندی است. آسیب‌های مستقیم همان خسارت‌های طبیعی ناشی از تغییرات آب و هوایی است که استمرار طبیعی حیات بشری را در زیست‌کره مورد تهدید قرار می‌دهند. خشکسالی، طوفان‌های دریایی مانند سونامی، بالآمدن سطح آب دریاها، کاهش منابع آب شیرین، گرم شدن هوا، آتش‌سوزی جنگل‌ها، بیابان‌زدایی، افزایش بیماری‌های متعلق به مناطق گرم نظیر مالاریا و مهاجرت از جمله آسیب‌های مستقیم هستند. منظور از پیامدهای غیرمستقیم، آسیب‌های اقتصادی ناشی از اجرای تدابیر جامعه بین‌المللی در واکنش به تغییرات اقلیمی است. متأسفانه با وجود کمترین نقش‌آفرینی دولت‌های در حال توسعه، این دولت‌ها بیشترین آسیب را نیز از تدابیر واکنشی از جمله کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای می‌بینند.^۱

اولویت مسئله تغییرات آب و هوا در سازمان ملل متحد

سازمان ملل متحد یکی از بازیگران اصلی در پدیده تغییرات آب و هوا در سطح بین‌المللی است در سال ۱۹۸۸، ۴۶ کشور در تورنتو کشور کانادا در کنفرانس «تغییر جو زمین» شرکت کردند و بر ضرورت توسعه چارچوب کنوانسیون برای محافظت از جو تأکید کردند. در واقع این کنفرانس اولین جلسه بین‌المللی دانشمندان ملی برای برجسته نمودن پیامدهای تغییرات آب و هوایی برای امنیت جهانی است. در پایان کنفرانس اعلام شد: «بشریت را یک آزمایش غیرمنتظره، کنترل نشده و جهانی فرا گرفته است» تأسیس مجمع بین‌المللی تغییرات آب و هوایی^۲ توسط سازمان جهانی هواشناسی^۳ و برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد^۴ و شورای بین‌المللی اتحادیه‌های علمی^۵ در همان سال به عنوان یک نهاد بین‌المللی علمی^۶ برای ارائه تصمیم از آخرین تحقیقات علمی و پیامدهای سیاسی آن برای کاهش و سازگاری برنامه جهانی آب و هوایی آغاز شد. دومین کنفرانس جهانی آب و هوا در ژنو برگزار شده که کتبیبه مذاکره بین دولتی برای پیش‌نویس چارچوب کنوانسیون تغییر آب و هوا^۷ است.

کمیته مذاکرات پیش‌نویس کنوانسیون را تهیه کرد و این پیش‌نویس در ۹ می ۱۹۹۲ در مقر سازمان ملل در نیویورک تصویب شد. کنوانسیون تغییر آب و هوا در کنفرانس ریو توسط سران کشورها و مقامات ارشد ۱۵۴ کشور دنیا امضاء شد و از تاریخ ۲۱ مارس ۱۹۹۴ یعنی ۹۰ روز پس از تصویب آن در ۵۰ کشور عضو لازم الاجرا شناخته شد. اصل دو قطعنامه ریو در مورد محیط زیست و توسعه (۱۹۹۲) تأیید می‌کند که با وجود منشور و اصل حقوق بین‌الملل در دولت‌های مستقل، حق بهره‌برداری از منابع خود را دارند اگر در حوزه فضایی اطمینان حاصل کنند که فعالیت‌های آن‌ها سبب آسیب‌رساندن به محیط دیگر کشورها و یا حوزه‌های فراتر از محدوده صلاحیت ملی نمی‌شود». این اصل به طور گسترده‌ای به عنوان پایه و اساس در قانون بین‌المللی محیط زیست^۸ تبدیل شد. کتبیبه مذاکرات بین‌الملل در فوریه ۱۹۹۵ منحل شد و در غالب کنفرانس اعضا متعهد^۸ به چارچوب کنوانسیون تغییرات آب و هوایی به فعالیت خود ادامه داد.

۱. از نظر کنوانسیون این دولت‌ها عبارتند از (الف) کشورهای جزیره‌ای کوچک (ب) کشورهای دارای مناطق ساحلی پست جغرافیایی (ج) کشورهای بدون دسترسی بر ساحل و کشورهای جنگلی، (د) دولت‌های دارای مناطق متمرکز بشری آلوده (ه) دولت‌های دارای اکوسیستم آسیب‌پذیر مانند اکوسیستم‌های کوهستانی، کشورهای دارای اقتصاد بسیار وابسته به سوخت‌های فسیلی (و) دولت‌های محاط ترازیت

2. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)
 3. World Meteorological Organization (WMO)
 4. United Nations Environment Organization (UNEP)
 5. International Council for Scientific Unions (ICSU)
 6. United Nations framework Convention on Climate Change (UNFCCC)
 7. Conference of the Parties (COP)
 8. Conference of the Parties

چالش‌های بین‌المللی موازین حقوقی مقابله با تغییر اقلیم

عدم الزام کشورها به پذیرش و پیوستن به معاهدات زیست محیطی بر اساس اصل آزادی پیوستن به معاهدات (مواد ۱۱ و ۱۲ کنوانسیون حقوق معاهدات ۱۹۶۹) کشورها در پیوستن به معاهدات بین‌المللی و همچنین خارج شدن از این معاهدات آزادی کامل دارند. بنابراین چنانچه کشوری به هیچ معاهده محیط زیستی ملحق نشود از منظر حقوق بین‌المللی هیچ تعهد و الزامی به انجام اقدامات موثر در این خصوص ندارد. عدم حمایت کیفری موثر از تخریب و آلودگی محیط زیست در حقوق بین‌الملل برخی نویسندگان از ضرورت تعریف دو جرم «اکوساید» و «ژئوساید» در حقوق کیفری بین‌المللی سخن گفته‌اند (زمانی ۱۳۸۸: ۱۴۱). این سخن بدان معنا است که هرچند تخریب محیط زیست در معنای واقعی ماهیتاً یک جنایت بین‌المللی محسوب می‌شود، اما بر اساس موازین کنونی حقوق بین‌المللی صرفاً یک تخلف بین‌المللی و نهایتاً موجی برای جبران خسارت قلمداد می‌شود و نه مجازات عاملان تخریب. البته لازم به ذکر است که در زمینه حم ایت کیفری از محیط زیست در مخاصمات مسلحانه، مواد ۸ و ۹ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری قابل اعمال است و در اتحادیه اروپا گام‌هایی عملی و محدود در این خصوص برداشته شده است. (موسوی، حسینی و موسوی فر، ۱۳۹۴: ۴۸ - ۱۰ و ۱۷)

ضعف نظام مسئولیت به جبران خسارت‌های ناشی از تغییرات اقلیمی، برخی کشورها از تغییرات اقلیمی (که خودشان مسبب آن نبوده‌اند) دچار خسارت‌های فراوان شده یا خواهند شد و نظام حقوق بین‌الملل و معاهدات مربوط تاکنون نتوانسته است یک نظام جامع مسئولیت مدنی در این خصوص طراحی و کشورهای توسعه یافته که عامل اصلی تغییرات اقلیمی هستند را ملزم به جبران خسارت‌های وارد نماید. این مسئله زمانی اهمیت بیشتر خود را باز می‌نماید که به این واقعیت توجه شود که برگشت-ناپذیری زیان‌های زیست‌محیطی باعث می‌شود اثر این زیان‌ها طولانی مدت شود و بر نسل‌های آینده نیز اثر بگذارد (رجبی، ۱۳۸۸: ۱۷۴)

البته در این میان وجود معاهدات بین‌المللی خاصی وجود دارند که بر احراز مسئولیت به جبران خسارت در برخی مسائل مرتبط با محیط زیست دلالت می‌کند.^۱

رابطه تغییرات آب و هوایی و زلزله

عده‌ای متشکل از دانشمندان بین‌المللی در بررسی‌های خود دریافتند که تغییرات آب و هوایی می‌تواند منجر به جابجایی صفحات تکنونیک زمین و در نتیجه بروز زلزله شوند. محققان استرالیایی، آلمانی و فرانسوی به سرپرستی در «جان پیرو ایفالدانو» از دانشگاه ملی استرالیایی کشف کردند که پدیده‌های مرتبط با تغییرات آب و هوایی قادرند بر روی حرکات صفحات تکنونیک اثر بگذارند و موجب بروز زلزله شوند. این اولین بار است که یک تیم علمی این فرضیه را ارائه می‌کنند. در حقیقت تا به امروز عکس این مسئله مطرح بود. به طوری که بر پایه تحقیقات پیشین، جابجایی صفحات زمین با ایجاد در رشته‌کوه‌های جدید، انشعابات جدید دریا موجب تغییرات آب و هوایی می‌شوند. به گفته این دانشمندان تغییری جهت و سرعت حرکت صفحات تکنونیک یک فاکتور کلیدی در بروز زمین‌لرزه‌های بزرگی چون زمین‌لرزه ژاپن می‌باشد. این دانشمندان تأکید دارند که الگوهای آب و هوایی می‌توانند به نوبه خود در قالب مکانیسمی بازخوردی، برجایش صفحات تکنونیک زمین تأثیر بگذارد. و در عین حال تصریح کردند این یافته‌ها به این معنی نیست که گرم شدن کره زمین به مثابه تشدید بزرگی زمین‌لرزه‌ها در مقایسه با قبل خواهد بود.

رابطه تغییرات آب و هوایی زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه

در ۶ فوریه سال ۲۰۲۳ (۱۷ بهمن ۱۴۰۱) در ساعت ۱۷:۴ به وقت ترکیه (۱:۱۷) گرینویچ زمین‌لرزه‌ای سهمگین و فاجعه‌آمیز به بزرگی ۷/۸ ریشتر مرکز و جنوب ترکیه و شمال و غرب سوریه را به مدت ۷۵ ثانیه لرزاند و خسارت‌های گسترده‌ای به جای گذاشت. در این زلزله، مجموعاً از دو کشور بیش از ۵۹۰۰۰ نفر کشته و ۱۲۱۷۰۴ نفر مجروح شدند. زمین‌لرزه در ۳۴ کیلومتری غرب غازی عینقاب و در عمق ۱۷/۹ کیلومتری زمین روی داد که بسیار شدید بود. همچنین زمین‌لرزه دیگری ۹ ساعت بعد در جهت بین شمال و شمال شرقی استان قصرمان رعش با شدت ۷/۵ ریشتر و در فاصله ۱۰۵ کیلومتری کانون زلزله اول و به

۱. مواردی نظیر: «کنوانسیون راجع به مسئولیت متصدیان کشتی‌های اتمی» (۱۹۶۹)، «کنوانسیون راجع به مسئولیت مدنی برای خسارات اتمی» (۱۹۶۳)، «عهدنامه راجع به مسئولیت مدنی بین‌المللی کشور صاحب پرچم در صورت آلودگی دریا در اثر مواد نفتی» (۱۹۶۹).

مدت ۴۵ ثانیه رخ داد. زلزله ۲۰۲۳ ترکیه-سوریه، قوی‌ترین زمین‌لرزه در عصر معاصر در این منطقه بعد از زمین‌لرزه ۱۹۳۹ ازرنجان رتبه بندی شده است. اما بسیاری از دولت‌ها و سازمان‌های ملی به زمین‌لرزه ۲۰۲۳ ترکیه و احتمال تأثیر سدسازی دولت ترکیه به خصوص سد آتاتور بر فعال شدن گسل‌ها و بروز زمین‌لرزه را یکی از علل زلزله در کشور ترکیه می‌دانند. به عبارت دیگر پروژه سدسازی باعث خشک شدن گسل‌ها اصلی شده است. که اقدامات دست‌ساز توسط انسان باعث تغییرات آب و هوایی تشدید و بروز بلایای طبیعی شده است و تغییرات آب و هوایی از قبیل سدسازی در حوزه جغرافیایی در کشور ترکیه هم مرز با سوریه بی‌تأثیر در افزایش حرکات گسل باعث ایجاد زلزله در مرز کشور سوریه شده است.

نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در حوزه پیش‌گیری از بلایای طبیعی با تأکید بر تغییرات آب و هوایی در حوزه جغرافیایی کشورهای ترکیه و سوریه

توسعه و تکامل حقوق بین‌الملل از لحاظ ماهوی و محتوایی از یک طرف و نظر ساختاری و شکلی از طرف دیگر فرصت‌ها و تهدیدهایی را فرا روی این رشته حقوقی داده است. رشد اقتصادی و پیشرفت‌های فزاینده تکنولوژی که در دوره معاصر سبب خسارت‌های اساسی به محیط زیست شده است جامعه جهانی را وادار کرده برای پیشگیری، جلوگیری و کنترل اقداماتی انجام داد از جمله رشد و توسعه قواعد حقوقی الزام‌آور و غیرالزام‌آور، در حوزه جغرافیایی کشورهای ترکیه و سوریه علی‌الخصوص ترکیه برنامه پروژه سدسازی و توسعه اقتصادی در دستور کار قرار گرفت به شکلی که کشورهای حوزه جغرافیایی هم‌جوار به لحاظ آب و هوایی را تحت تأثیر قرار داده است. به عبارت دیگر ... الویت دادن به منافع و عدم پرداختن به خسارات وارده در پروژه توسعه اقتصادی سدسازی، تشدید بلایای طبیعی زلزله بوده است. در این وضعیت حقوق بین‌الملل می‌تواند در حوزه پیش‌گیری از بلایای طبیعی در تدوین توافقات بین‌المللی نقش بی‌بدیلی را ایفا نماید. اگرچه دولت‌ها در حوزه‌های مختلف بصورت نسبی حقوق بین‌المللی توانسته نقش و جایگاه بین‌المللی خود را بروز دهد.

نتیجه‌گیری

تغییرات آب و هوایی، پیامد ناخواسته انقلاب صنعتی و نتیجه توسعه بی‌محابا و بدون جامع‌نگری و ژرف‌اندیشی است. امروزه در نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل کنوانسیون ساختاری در سال ۱۹۹۲ و پروتکل کیوتو در سال ۱۹۹۷ تغییرات آب و هوایی نمود پیدا کرده است و با وجود اختلاف نظرهایی چند، همبستگی قابل توجه برای رویارویی با مسئله تغییرات آب و هوایی بوجود آمده است. بر این اساس معاهدات بین‌المللی متعددی، عهده‌دار تنظیم رفتار کشورهای جهان شدند. همچنین بلایای متعددی خواه طبیعی و خواه ساخت دست بشر در مواردی از یک فاجعه از کنترل خارج می‌شود و به یک بحران تبدیل می‌گردد. در اینجا کشورها در حد توان بایستی کشور بحران زده را کمک کنند. در نتیجه تعهد به همکاری است که نه تنها دولت‌ها را بلکه سایر بازیگران را ملزم به حمایت‌های حقوق بشری از اشخاص آسیب‌دیده از بلایا می‌کند. تعهد عام‌الشمولی که با توجه به رویکرد کمیسیون حقوق بین‌الملل در پیش‌نویس ۲۰۱۶ در زمره حقوق بنیادین بشر قرار می‌گیرد.

گرچه در حقوق بین‌الملل به ویژه حقوق بشر، در زمینه حق همبستگی همچنان اختلاف نظرهایی وجود دارد اما تحولات تعهد به همکاری از تصویب منشور ملل متحد تا کنون از یک تعهد اخلاقی به تعهد حقوقی تبدیل شده است که می‌تواند زمینه همبستگی را ایجاد کند و این مسأله در زلزله حوزه‌های جغرافیایی کشورهای ترکیه و سوریه بهتر درک شده که در حوزه پیشگیری نیز به یک عزم جهانی و حقوق الزام‌آور می‌باشد.

منابع

۱. بیگ زاده، ابراهیم، افشاری، مریم (۱۳۹۰)، تغییرات آب و هوایی از امنیت تا امنیت انسانی در حقوق بین‌الملل، تحقیقات حقوقی دوره ۱۴ شماره ۱۰۷.

۲. حسینی، طیبه سادات بهرامی پور، فرشته، اخوان کاظمی، مسعود (۱۳۹۸)، واکاوای تأثیر تغییرات آب و هوایی بر امنیت بین‌الملل. فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل.
۳. زمانی، سیدقاسم، (۱۳۸۰)، جرم انگاری تخریب محیط زیست در حقوق بین‌الملل محیط زیست، خرسندی، تهران.
۴. رنجکش، محمدجواد، شفیع زاده برمی، سمانه، ۱۴۰۰، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای سیاسی، دوره ۴، شماره ۴ پیاپی ۲۴ صفحه ۴۱-۲۱
۵. رضائی، رامین (۱۳۹۵)، حقوق محیط زیست دوره ۱- شماره ۱ صفحه ۶۹-۵۶.
۶. داعی، مسعود، ملکی، رضا (۱۴۰۲) نقش اصول اخلاقی در تعهدات آب و هوایی از منظر حقوق بین‌الملل، فصلنامه پژوهش‌های اخلاقی (انجمن معارف اسلامی ایران) شماره ۴- دوره ۱۳.
۷. مرادی، زهرا، ۱۴۰۱، تغییرات آب و هوایی و رژیم بین‌المللی حقوق مالکیت فکری، دومین کنفرانس ملی حقوق، فقه و فرهنگ، دانشگاه پیام نور- شیراز.
۸. راعی دهقی، مسعود، همتی گل سفیدی، فرهاد، آرش پور، علیرضا، (۱۴۰۲)، بررسی رویکرد قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط زیست در تغییرات اقلیمی، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی، دوره ۲۲، شماره ۵۴ صفحه ۲۳۲-۲۰۱
۹. طهماسبی، مریم (۱۳۹۵)، هیدروژمونی آبراههای مرزی کشورهای خاورمیانه، پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاور میانه.
۱۰. آوریده، فریبا و همکاران (۱۳۹۴) مطالعه تطبیقی اصول و قواعد بین‌المللی حاکم بر تقسیم آبی رودخانه‌ای فرامرزی، فصلنامه علوم محیطی شماره ۲.
۱۱. عبدالهی، محسن، ۱۳۸۹، تغییرات آب و هوایی، تأملی بر راهبردها و تدابیر حقوق سازمان ملل متحد، .. باشگاه مجلات تخصصی نور، شماره ۱ صفحه ۱۹۳-۲۱۴
۱۲. بیگ زاده، ابراهیم، افشاری، مریم (۱۳۹۰)، تغییرات آب و هوایی از امنیت بین‌المللی تا امنیت انسانی در حقوق بین‌الملل، باشگاه مجلات تخصصی نور، ویژه نامه شماره ۵، ۲۱۶ تا ۲۴۳.
۱۳. صابری فر، رستم (۱۳۹۱)، تغییرات آب و هوایی و تأثیر آن بر فجایع طبیعی، باشگاه مجلات تخصصی نور، شماره ۸۱ صفحات ۵۸ تا ۱۶۵.
۱۴. تقوی، لعبت، طیبی، سبحان، ۱۳۹۱، چالش‌های جهانی حقوق بین‌الملل محیط زیست:
۱۵. تغییرات آب و هوایی، تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی، شماره ۱۱، صفحات ۱۱۸ تا ۱۳۵
۱۶. مشهدی، علی، رستگار، آزاده (۱۳۹۷)، تغییرات آب و هوایی، حقوق بشر و لزوم تأسیس دیوان بین‌المللی محیط زیست، مجله تحقیقات سیاسی و بین‌المللی دوره ...؟؟ شماره ۳۵.
۱۷. پورهاشمی، سیدعباس، زارعی، سحر، (۱۳۹۳) بررسی جایگاه امن همکاری در حقوق بین‌الملل محیط زیست، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، دوره ۱۵، شماره ۳۹، صفحات (۹۰-۶۱).
۱۸. تقدیسیان، حسین و میناپور، سعید (۱۳۸۲)، تغییر آب و هوا: آنچه باید بدانیم، سازمان حفاظت محیط زیست، دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، چاپ اول، صص ۴۰.
۱۹. زمانی، سیدقاسم، ۱۳۸۸، جرم انگاری تخریب محیط زیست در حقوق بین‌الملل، در حقوق محیط زیست: نظریه‌ها و رویه‌ها، دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست، خرسندی، تهران.
۲۰. موسوی، سیدفضل‌الله، حسینی، سید حسین؛ موسوی فر، سید حسین، ۱۳۹۴، اصول حقوق بین‌الملل محیط زیست در پرتو آرامی مراجع حقوقی بین‌المللی، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، شماره ۴۸، ۲۵-۹.
۲۱. رجبی، عبدالله، ۱۳۸۸، بررسی معیارهای ویژه در طراحی نظام مسئولیت مدنی، در حقوق محیط زیست، نظریه‌ها و رویه‌ها، دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان محیط زیست، خرسندی، تهران.